

Justiits- ja Digiministeerium

Teie 10.04.2025 nr 8-3/3312-1

Meie 12.05.2025 nr 5.1-14/2103-1

Eesti Maaülikooli tagasiside isikuandmete
kaitse seaduse muutmise seaduse
väljatöötamiskavatsusele

Eesti Maaülikool toetab lähenemist, mille kohaselt teadusuuringute andmekaitsealane ja eetiline hindamine koondatakse pädeva ja usaldusväärse eetikakomitee alla (TAIKS-i alusel loodav eetikakomitee). Lisatud dokumendis väljendame oma toetust kavandatud muudatustele, mille eesmärk on tugevdada teadusuuringute eetilist ja andmekaitsealast raamistikku. Leiame, et selge rollijaotus pädeva eetikakomitee ja Andmekaitse Inspeksiooni vahel aitab parandada õigusselgust, suurendada teadusuuringute usaldusväärsust ning tõhustada andmesubjektide kaitset.

Eetikakomitee rolli sidumine Andmekaitse Inspeksiooni (AKI) tegevusega on põhjendatud ning aitab paremini tagada andmesubjektide õiguste ja huvide kaitse.

Kehtiv õigus ei sätesta selgesõnalist kohustust, et kõik teadusuuringud läbiks enne isikuandmete töötlemist eetikakomitee hinnangu, välja arvatud juhul, kui uuringus töödeldakse eriliiki isikuandmeid ning vastava valdkonna eetikakomitee puudub (IKS § 6 lg 4). Praktikas on see viinud järgmiste probleemideni:

- Uuringute eetiline hindamine ei ole järjepidev, kuigi see on andmesubjektide kaitse ja teaduse usaldusväärsuse seisukohalt kriitilise tähtsusega;
- Pädevus hinnangute andmisel on killustunud, kuna eetikakomiteesid võib praegu asutada igaüks, ilma konkreetsete nõueteta koosseisu või pädevuse osas;
- AKI-l puudub eetilise hindamise pädevus, ent olukorras, kus valdkondlik eetikakomitee puudub, lasub hinnangu andmise kohustus sageli AKI-l.

Leiame, et vaja on luua selge ja õigusselgelt määratletud raamistik, mille kohaselt:

- Pädev eetikakomitee hindab uuringute eetilist sobivust, sealhulgas seoses inimeste kaasamise, riskide, haavatavate rühmade, teadliku nõusoleku ning üldiste teaduseetika põhimõtetega;
- Kõik teadusuuringud, kus töödeldakse isikuandmeid, läbivad institutsionaalse eetikakomitee hinnangu, mis hõlmab nii eetilisi kui ka andmekaitsealaseid aspekte (IKS § 6), nagu eesmärgipärasus, proportsionaalsus, läbipaistvus ja andmesubjektide õiguste kaitse;
- Selgelt sõnastatakse juhtumid, mil eetikakomitee hinnangut ei ole vaja ning selle võib anda institutsionaalne eetikakomitee, mitte TAIKS-i alusel loodav komitee;
- AKI ja eetikakomiteede vahel kehtib seaduslikult määratletud koostöö- ja tööjaotuse

mehhanism.

Ettepanek:

Muuta IKS § 6 lg 4 sõnastust või täiendada seda järgmise sisulise normiga:

„Kui teadus- või analüüsiuuringute valdkonnas on loodud eetikakomitee vastavalt seadusele, annab see komitee hinnangu ka isikuandmete kaitse seaduse § 6 tähenduses. AKI võib oma menetluses tugineda eetikakomitee arvamusele, säilitades järelevalveorgani pädevuse haldusotsuste tegemisel.“

Toetame TAIKS-i alusel loodava riikliku teaduseetika komitee loomist, millel oleks pädevus hinnata teadus- ja arendustegevuse uuringuid, sealhulgas andmekaitsealast vaatenurgast. Selle elluviimiseks peaks AKI koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga koostama juhendmaterjali, mis selgitab, millistel juhtudel on eetikakomitee hinnang kohustuslik. Lisaks tuleks selgelt määratleda, et eetikakomitee hinnang ei ole haldusakt, vaid menetlustoiming, millele saavad tugineda nii vastutav töötleja kui ka AKI.

Leiame, et selline lahendus parandab õigusselgust teadlaste, andmekogude haldajate ja andmesubjektide jaoks, aitab vältida hinnangute dubleerimist ja ebaühtlast halduspraktikat. Samuti tagab see, et eetilised ja andmekaitsealased riskid saavad hinnatud pädeva ja sõltumatu üksuse poolt ning AKI saab keskenduda oma järelevalvefunktsioonile, kasutades vajadusel erialaspetsialistide arvamust.

Eesti Maaülikool on valmis osalema edasistes aruteludes ja aitama kaasa lahenduste täpsustamisele.

(allkirjastatud digitaalselt)

Ülle Jaakma

rektor

Monika Ojakivi

monika.ojakivi@emu.ee 731 3200